

Antoni Mickiewicz

Bogdan M. Wawrzyniak

Katedra Doradztwa w Agrobiznesie

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

Przebieg i realizacja działania „Modernizacja gospodarstw rolnych” w ramach PROW na lata 2007–2013

Wstęp

Restrukturyzacja i modernizacja rolnictwa oraz obszarów wiejskich zawsze zajmowały ważną pozycję we wspólnej polityce rolnej. Wyrazem tej polityki była dbałość Unii Europejskiej o wspieranie rolników w ich dążeniu do modernizacji gospodarstw rolnych, które pozostawały w sytuacji niskiej dochodowości rolnictwa. Instrumenty wsparcia finansowego o charakterze inwestycyjnym stanowiły bardzo ważną grupę działań zmierzających do poprawy konkurencyjności sektora rolnego. W przeszłości instrumenty pomocowe były kierowane zwłaszcza do tych grup beneficjentów, którzy z uwagi na posiadane środki produkcji odczuwali brak kapitału, który był potrzebny dla zrównoważenia czynników produkcji. Gospodarstwa rolne w Polsce, mimo upływu określonego czasu od wstąpienia do UE, nadal są w trakcie dostosowania się do jednolitego rynku UE. Przed rolnictwem postawiono zadanie poprawy infrastruktury produkcji, dostosowania profilu, skali i jakości produkcji oraz zharmonizowania warunków produkcji rolniczej z coraz wyżej podnoszonymi wymaganiami ochrony środowiska naturalnego.

Cel i zakres badań

Przedmiotem badań było działanie związane z modernizacją gospodarstw rolnych, które pojawiało się we wszystkich planach i programach rozwoju obszarów wiejskich. Działanie to najpierw znalazło się w przedakcesyjnym programie SAPARD (2002), a potem było kontynuowane w PROW i SPO 2004–2006 oraz PROW 2007–2013 (ze względów technicznych, opisanych w dalszej części opracowania, naboru wniosków nie prowadzono w 2008 r.). Było one finanso-

wane w pierwszej perspektywie planowania (2004–2006) z Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej, a potem ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (2007–2013). Działania związane z inwestycjami w gospodarstwach rolnych miały na celu udzielenie pomocy beneficjentom w ich dążeniu do spełnienia kryterium samowystarczalności ekonomicznej. Badaniami objęto działanie pod nazwą „Modernizacja gospodarstw rolnych”, które przedstawiono na tle poprzednich poczynań w tym zakresie. Wyniki badań przedstawiono w układzie poszczególnych województw, na podstawie danych Systemu Informacji Zarządczej ARiMR oraz rozporządzeń MRiRW.

Programy i działania związane z inwestycjami podejmowanymi w latach 2002–2006

W latach 2002–2003 realizowany był w Polsce przedakcesyjny program SAPARD, w którym umieszczono działanie „Inwestycje w gospodarstwach rolnych”. Na działanie związane z inwestycjami rolnicy złożyli 42,6 tys. wniosków, a wydatkowana kwota pomocy wyniosła 4573,3 mln zł, czyli po 107,4 tys. zł na jeden wniosek. W pierwszej perspektywie wsparcia finansowego UE przypadającego na lata 2004–2006 modernizacja rolnictwa przez procesy inwestycyjne znalazła się w dwóch programach: „Dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów UE” PROW 2004–2006 oraz „Inwestycje w gospodarstwach rolnych” Sektorowego Programu Operacyjnego – Rolnictwo (2004–2006). Głównymi celami obu działań były pomoc i ułatwienie w dostępie do środków finansowych, które beneficjenci otrzymywali po spełnieniu wymogów i określonych kryteriów.

Restrukturyzacja i modernizacja rolnictwa stanowiły podstawę do poprawy konkurencyjności polskiego sektora rolnego ze względu na rosnące wymagania wspólnotowe oraz presję konkurencyjną ze strony własnych producentów i z pozostałych krajów UE. Celami działania „Inwestycje w gospodarstwach rolnych” były poprawa efektywności ekonomicznej i produktywności gospodarstw rolnych oraz podniesienie dochodów w rolnictwie i na wsi. Zakładano, że dzięki inwestycjom powinny wzrosnąć bezpieczeństwo żywności i jej jakość oraz rynkowe ukierunkowanie produkcji. Działanie to miało szczególne znaczenie w procesie dostosowywania polskich gospodarstw rolnych do wymogów unijnych, a także dla dbających o ochronę środowiska, warunki sanitarno-higieniczne produkcji czy też o dobrostan zwierząt [Wawrzyniak, Wojtasik 2008]. Na dofinansowanie projektów realizowanych w ramach tego działania przeznaczono największą część całego budżetu SPO, czyli łącznie 603,9 mln euro (33,8%). Kwota maksy-

malnej pomocy wynosiła 300 tys. zł na jednego beneficjenta i jednocześnie tyle mogło otrzymać jedno gospodarstwo rolne. Istotną nowością stanowiło zróżnicowanie poziomu dofinansowania, gdzie premiowano dodatkowo fakt realizacji projektu przez młodego rolnika oraz na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW). Ze wsparcia tego typu mógł korzystać producent rolny, który spełniał określone warunki, w tym dotyczące wykształcenia, stażu pracy oraz charakterystyki samego gospodarstwa rolnego. O pomoc mogła ubiegać się też osoba prawna, mająca wpis do rejestru przedsiębiorstw w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Gospodarstwo, którego dotyczył planowany projekt, musiało spełniać kryterium żywotności ekonomicznej, którą definiowano na podstawie wielkości ekonomicznej danego gospodarstwa, określonej jako suma standardowych nadwyżek bezpośrednich, przeliczonych na ESU (1 ESU odpowiadało nadwyżce standardowej 1200 euro). W tym rozumieniu gospodarstwem żywotnym pod względem ekonomicznym było gospodarstwo o wielkości ekonomicznej wynoszącej co najmniej 4 ESU. Dla celów określenia żywotności ekonomicznej gospodarstwa przygotowano specjalny arkusz kalkulacyjny, w którym po wprowadzeniu informacji o rejonizacji gospodarstwa i wielkości produkcji automatycznie obliczane były parametry jego wielkości ekonomicznej. W latach 2004–2006 złożono w skali kraju 29,2 tys. wniosków na sumę ponad 3056,6 mln zł, co stanowiło 104,7 tys. zł na jeden wniosek.

Z kolei zasady dostosowania gospodarstw rolnych do standardów UE zmierzwały do udzielenia pomocy i ułatwienia dostosowania do wymogów wzajemnej zgodności, głównie w dziedzinie ochrony środowiska, zdrowia publicznego oraz dobrostanu zwierząt. Działanie to wynikało z regulacji wspólnotowych, które zobowiązują kraje członkowskie, aby gospodarstwa specjalizujące się, np. w produkcji mleka, odpowiadały normom związanych z ochroną zdrowia publicznego (wymagania weterynaryjne). Z kolei na obszarach szczególnie narażonych na zanieczyszczeniami azotanami gospodarstwa tam położone były zobowiązane wyposażyć je w urządzenia do składowania nawozów naturalnych. Uzyskanie pomocy w ramach tego działania wiązało się z koniecznością spełnienia kryterium posiadania w gospodarstwie co najmniej 5 dużych jednostek przeliczeniowych zwierząt (DJP) oraz utrzymanie w nim takiej obsady zwierząt, przy której produkcja czystego azotu w nawozach naturalnych nie przekraczała 170 kg na hektar użytków rolnych. Wsparcie finansowe w ramach tego działania nie mogło przekroczyć równowartości 25 000 euro rocznie. Według danych ARiMR, w latach 2004–2006 rolnicy złożyli 73,3 tys. wniosków o wsparcie finansowe w ramach działania „Dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów Unii Europejskiej”. Na planowaną początkowo kwotę wydatków na poziomie 243,4 mln euro wydano w rzeczywistości 637,1 mln euro (wzrost o 261,7%), który odbył

się kosztem innych działań, głównie pakietów rolnośrodowiskowych. Na działania te instrumenty wsparcia finansowego wyniosły 2417,5 mln zł, co stanowiło średnio po 32,9 tys. na jeden wniosek [Wojtasik 2007].

Wspólnotowe i krajowe regulacje prawne dotyczące modernizacji gospodarstw rolnych

Rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) stanowiło podstawę prawną do opracowania przez kraje członkowskie UE krajowych programów rozwoju obszarów wiejskich [Rozporządzenie Rady... 2005]. W rozporządzeniu stwierdzono, że celem wspólnotowej pomocy dla inwestycji w gospodarstwach rolnych jest ich modernizacja, mająca poprawić ich sytuację ekonomiczną przez lepsze wykorzystanie czynników produkcji. Rolnicy powinni dążyć do wprowadzenia nowych technologii i innowacji, które powinny być ukierunkowane na jakość i standardy żywnościowe. Działania te powinny przyczynić się do poprawy stanu środowiska naturalnego, bezpieczeństwa pracy, higieny oraz dobrostanu zwierząt. Wspólnota Europejska wskazuje jednocześnie na konieczność uproszczenia warunków uzyskania pomocy inwestycyjnej w porównaniu do rozstrzygnięć zawartych w poprzednich regulacjach prawnych.

Na podstawie o przepisów prawnych UE wprowadzono w Polsce ustawę z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków EFRROW, na podstawie której opracowano Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2007–2013, którego częścią składową było działanie określone jako „Modernizacja gospodarstw rolnych”. [Ustawa... 2007]. W PROW 2007–2013 omawiane działanie znalazło się w Osi 1 pt. „Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego”, przewidziano na nie wsparcie finansowe wysokości 4,6 mld euro, w tym wydatki publiczne określono na poziomie 1,8 mld euro (40%) oraz wydatki prywatne na poziomie 2,8 mld euro (60%). Wysokość wydatków na działalność związaną z modernizacją umieszczoną w Osi 1 stanowiła 35,2% kosztów całkowitych oraz 24,7% wydatków publicznych. Wydatki były najwyższymi kwotami wsparcia spośród wszystkich działań zawartych w Osi 1 PROW 2007–2013. Pomoc ma formę refundacji części kosztów kwalifikowanych realizowanych inwestycji i nie może przekroczyć 300 tys. zł na jedno gospodarstwo. Poziom pomocy wynosi maksymalnie od 40 do 75% kosztów kwalifikowanych i jest zróżnicowany dla różnych grup rolników, w tym dla osób w młodym wieku (50%), gospodarujących na obszarach ONW i sieci Natura 2000 (50%) oraz realizujących inwestycje w związku z wprowadzaniem Dyrektywy Azotanowej

(75%). W PROW przewidziano, że pomoc będzie udzielona 59,4 tys. gospodarstw rolnych [PROW 2007]. W rozporządzeniu MRiRW z dnia 17 października 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Modernizacja gospodarstw rolnych” określono tryb składania wniosków, określono szczegółowe wymagania formalne, scharakteryzowano beneficjenta i warunki wspierania inwestycji. W ramach działania wspierane były inwestycje materialne i niematerialne, gdzie przez pojęcie inwestycje niematerialne rozumiano zakup patentów, licencji czy oprogramowania. Omawiane rozporządzenie MRiRW było nowelizowane cztery razy, w tym jeden raz w 2007 r. (listopad), dwa razy w 2008 r. (marzec i wrzesień) oraz jeden raz w 2009 r. (marzec). Nowelizacje wynikały z potrzeby uregulowania kwestii składania wielu wniosków przez jednego właściciela oraz dużego zainteresowania beneficjentów tymi działaniami. Ponadto zaistniała potrzeba ujednoczenia przepisów w zakresie potwierdzenia posiadanych kwalifikacji oraz uznania stażu pracy, jakie obowiązywały przy działaniach „Renty strukturalne” i „Ułatwienie startu młodym rolnikom” [Modernizacja gospodarstw rolnych... 2009].

Przebieg składania wniosków o wsparcie finansowe na modernizację gospodarstw rolnych w 2007 r.

Podstawowym wymogiem otrzymania pomocy finansowej było złożenie wniosku, dostarczonego przez ARiMR, wraz z odpowiednimi załącznikami. Wśród 10 załączników wymienia się między innymi: informację o kwalifikacjach zawodowych, charakterystykę prowadzonej działalności, opis planowanej inwestycji oraz dotyczące jej zestawienie rzeczowo-finansowe. Pomoc przyznawana była wyłącznie projektom związanym z prowadzeniem działalności rolniczej. Wniosek musiał być uzasadniony ekonomicznie, a realizacja inwestycji powinna się przyczynić do poprawy ogólnych wyników gospodarowania, mierzonych za pomocą wzrostu wartości dodanej brutto. Opracowanie takiej dokumentacji wymagało udziału doradcy fachowego [Działania inwestycyjne... 2008].

Pierwszy nabór wniosków został rozpoczęty 9 listopada 2007 r. Ogółem złożono 18,4 tys. wniosków o przyznanie pomocy na łączną kwotę 2371,5 mln zł, co stanowiło 174% wykorzystania pierwotnie wyznaczonego limitu na 2007 r. Rozporządzeniem MRiRW z dnia 27 lutego 2008 r. limit ten został powiększony z 360,2 mln euro (1361,2 mln zł) do 624,5 mln euro (92359,7 mln zł), tj. do poziomu pozwalającego na przyznanie pomocy i podpisanie umów z beneficjentami w odniesieniu do wszystkich pozytywnie ocenionych wniosków, złożonych w ramach naboru przeprowadzonego w 2007 r. Najwięcej wniosków zostało złożonych w woj. wielkopolskim (2792 na kwotę 423,9 mln zł), mazowieckim

(2750 – 322,6 mln zł), oraz lubelskim (1967 – 186,6 mln zł). Najmniej z kolei w woj. śląskim (319 – 42,8 mln zł), opolskim (440 – 65,2 mln zł) oraz lubuskim (486 – 90,8 mln zł) (tab. 1).

Średnia kwota wnioskowanej pomocy przypadająca na jedną operację wyniosła 127,9 tys. zł. Kwota ta była zróżnicowana w zależności od województwa. Najwyższy poziom wystąpił w woj. zachodniopomorskim (201,5 tys. zł), lubuskim (186,6 tys. zł) i dolnośląskim (171,5 tys. zł). Najniższy natomiast poziom odnotowano w woj. świętokrzyskim (56,8 tys. zł) i małopolskim (84,2 tys. zł). Ze zrozumiałych względów nie wszystkie wnioski złożone doczekały się

Tabela 1

Liczba złożonych wniosków i wnioskowana kwota (2007)

Województwo	Liczba złożonych wniosków	Liczba podpisanych wniosków	Procent w stosunku do złożonych wniosków	Wnioskowana kwota dofinansowania w mln zł	Przyznana kwota pomocy finansowej w mln zł	Procent w stosunku do wnioskowanej kwoty	Średnio na 1 wniosek w tys. zł
Dolnośląskie	552	423	76,6	94,7	72,1	76,1	171,5
Kujawsko-pomorskie	1338	1099	82,1	173,5	138,1	79,6	129,7
Lubelskie	1967	1446	73,5	186,6	130,8	70,1	94,8
Lubuskie	486	393	80,8	90,8	72,3	79,6	186,8
Łódzkie	1564	960	61,4	151,4	84,1	55,5	96,8
Małopolskie	747	530	70,9	62,9	44,2	70,2	84,2
Mazowieckie	2750	2219	50,1	322,6	251,4	77,9	117,3
Opolskie	440	377	85,7	65,2	55,1	84,5	148,2
Podkarpackie	517	326	63,1	52,5	32,6	62,1	101,5
Podlaskie	1537	1312	85,4	219,6	182,1	82,9	142,8
Pomorskie	749	594	79,3	127,6	95,3	74,7	170,4
Śląskie	319	251	78,7	42,8	33,1	77,3	134,2
Świętokrzyskie	1110	832	74,9	80,8	62,7	77,6	56,8
Warmińsko-mazurskie	815	656	80,5	132,7	107,1	80,7	162,8
Wielkopolskie	2792	2328	83,4	423,9	345,3	81,4	151,8
Zachodniopomorskie	714	590	82,6	143,9	116,4	80,9	201,5
Razem	18397	14336	77,9	2371,5	1822,7	76,8	127,9

Źródło: System Informacji Zarządczej ARIMR.

pozytywnej weryfikacji. Do 16 września 2009 r. zostało podpisanych 14,3 tys. umów (77,9%), a kwota przyznanej pomocy wyniosła 1822,7 mln zł. Biorąc pod uwagę, że stanowiło to na ogół 40% kosztów realizacji operacji, to kwota ta umożliwiała realizację inwestycji, których łączna wartość wyniosła około 3676,2 mln zł. Według danych ARiMR, środki pomocy finansowej były przede wszystkim przeznaczane na zakup maszyn, urządzeń lub narzędzi do produkcji rolnej (89,9%). Inne kierunki wydatkowania pomocy przedstawiały się następująco: budowa lub remont połączony z modernizacją budynków (5,1%), zakładanie lub wyposażenie sadów i plantacji wieloletnich (1,2%), zakup materiału rozmnożeniowego lub nasadzeniowego (0,9%), pozostałe (2,9%) [Modernizacja gospodarstw rolnych... 2009].

Z doświadczeń we wdrażaniu działania wynikało, że w pewnego typu operacjach zdarzały się przypadki ponoszenia kosztów związanych z realizacją inwestycji przed dniem zawarcia umowy, co wynikało z podpisania przez rolnika określonych zobowiązań. Niektórzy beneficjenci kupowali maszyny bądź urządzenia, nie mając gwarancji otrzymania wsparcia i ponosząc ryzyko poniesienia całkowitych kosztów dokonanych zakupów. Tak więc procedury związane z podpisaniem umów dotyczących wniosków złożonych w ramach naboru przeprowadzonego w 2007 r. i uruchomieniem wypłat trwały bardzo długo, dopiero bowiem w 2009 r. doczekały się pełnej realizacji. W związku z przeciągającą się realizacją wniosków z naboru 2007 r. w 2008 r. Agencja nie rozpisła nowego naboru.

Zasady podziału środków finansowych na województwa

W PROW na lata 2004–2006 nie występowała kwestia podziału środków na województwa, ponieważ tę zasadę do każdego działania uzasadniało każdorazowo rozporządzenie Rady Ministrów, stwierdzając, że płatności są realizowane do wysokości limitu stanowiącego równowartość w złotych kwoty w euro określonej w PROW oraz według kolejności napływu wniosków otrzymanych przez Agencję. Zasadę tę należy interpretować w ten sposób, że regulatorem naboru wniosków był system informatyczny, który automatycznie odrzucał wnioski napływające ponad wyznaczony limit środków. Należy przypomnieć, że pierwszy PROW był określony na trzy lata, niektóre zaś działania rozpoczynały się dopiero po roku od rozpoczęcia programu. Ponadto, beneficjenci nie byli do końca zorientowani co do zasad i warunków funkcjonowania programu i konsekwencji niewywiązania się z przyjętych zobowiązań.

Zupełnie inna sytuacja zaistniała w nowym PROW 2007–2013, o którym informowano z wyprzedzeniem i przedstawiano szczegółowo tryb i warunki

ubiegania o wsparcie finansowe. Wzrosła również świadomość rolników, którzy zrozumieli, że dzięki środkom wspólnotowym będą mogli szybciej zrestrukturyzować i zmodernizować swoje gospodarstwa rolne. Nie wszystkie działania cieszyły się takim samym zainteresowaniem jak w poprzednim okresie (np. renty strukturalne), a dobre rezultaty przyniosły działania związane z dostosowaniem gospodarstw rolnych do standardów UE.

Mając świadomość profitów wynikających z uczestniczenia w programach unijnych, beneficjenci z wyprzedzeniem przygotowali się do nowego działania związanego z modernizacją gospodarstw rolnych. Po podaniu do publicznej wiadomości przez prezesa ARiMR (26 października 2007 r.), że nabór wniosków związanych z działaniem „Modernizacja gospodarstw rolnych” rozpoczyna się 9 listopada 2007 r., rolnicy masowo stawili się przed oddziałami Agencji z wnioskami, co spowodowało konieczność wprowadzenia nowej regulacji w tej kwestii. O skali zainteresowania rolników uzyskaniem wsparcia może świadczyć fakt, iż w połowie województw, m.in. dolnośląskim, kujawsko-pomorskim, lubuskim, wielkopolskim oraz zachodniopomorskim, nabór zakończył się już po dwóch dniach. Najdłużej, bo do 13 grudnia 2007 r., wnioski przyjmowano w woj. lubelskim [Działania inwestycyjne... 2008].

Zasadniczy problem z realizacją działania związanego z modernizacją gospodarstw rolnych polegał na tym, że nie notowano braku wniosków lub ich nieprofesjonalnego przygotowania, lecz wystąpił nadmiar wniosków, których napływ należało prawnie uregulować. W związku z ograniczonymi środkami finansowymi przeznaczonymi na pomoc udzielaną w ramach działania w poszczególnych województwach, w których rolnicy spodziewali się szybkiego wyczerpania limitów środków, składanie wniosków wiązało się z licznymi niedogodnościami dla rolników. Niedogodności spowodowały uzasadnione niezadowolenie wnioskodawców, które skutkowało licznymi skargami na działalność ARiMR.

Rozporządzeniem MRiRW z dnia 18 marca 2009 r. zmieniającym rozporządzenie poprzednie wprowadzono nowy system naboru wniosków o przyznanie pomocy finansowej. Przede wszystkim ustalono, że wnioski można składać nie tylko w oddziale regionalnym Agencji, ale także w biurze powiatowym Agencji bądź przesłać je tzw. przesyłką rejestrowaną. Nabór wniosków odbywa się drogą losowania, które przeprowadza się w centrali Agencji, odrębnie dla każdego spośród 16 oddziałów regionalnych Agencji [Rozporządzenie MRiRW... 2009]. Proponowane zmiany pozwoliły na zorganizowanie naboru w sposób, który był mniej uciążliwy dla beneficjentów. Nabór powinien odbywać się raz do roku, a wykorzystanie limitów dla danego województwa nie powinno przekroczyć poziomu 120%. Nabór wniosków odbywać się będzie w określonym przez prezesa Agencji z góry terminie, a data rozpoczęcia i zakończenia naboru będzie podana do publicznej wiadomości. Kryteria podziału środków pomiędzy województwa

były określane odrębnie dla każdego działania na podstawie wskaźników określonych stosownie do rodzaju oferowanego wsparcia i skali potrzeb województwa. Podział środków został dokonany na podstawie mierzalnych kryteriów, ustalonych przez Komitet Sterujący w sposób odzwierciedlający skalę potrzeb poszczególnych regionów. W tym samym dniu 18 marca 2009 r. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi wydał rozporządzenie w sprawie podziału środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013, które określało tzw. kopertę wojewódzką, ustalającą wysokość i podział limitów środków przypadających na poszczególne działania. W pierwszej wersji zaproponowało limit środków w wysokości 557,7 mln euro, a po weryfikacji budżetu kwotę tę podniesiono do poziomu 855,2 mln euro (tab. 2).

Określone w rozporządzeniu kwoty podane w euro były przeliczane na złote według kursu ogłaszanego corocznie przez Europejski Bank Centralny dla danego roku. Biorąc po uwagę wysokość limitów przypadających na 2007 i 2009 r.

Tabela 2

Wysokość limitów środków PROW 2007–2013 na działanie „Modernizacja gospodarstw rolnych” (w euro)

Województwo	2007	2009 I wersja	2009 II wersja
Dolnośląskie	24 884 154	26 271 444	37 057 480
Kujawsko-pomorskie	46 000 794	45 615 982	91 231 963
Lubelskie	49 318 122	75 729 104	75 729 104
Lubuskie	24 023 858	4 986 422	9 972 843
Łódzkie	40 134 243	60 029 819	60 029 819
Małopolskie	16 547 194	24 566 148	24 566 148
Mazowieckie	85 375 561	106 203 531	152 850 538
Opolskie	17 234 468	15 589 841	31 179 682
Podkarpackie	13 838 779	20 669 557	20 669 557
Podlaskie	57 742 488	41 347 073	82 694 147
Pomorskie	31 903 344	20 892 920	41 785 841
Śląskie	11 236 749	16 541 779	16 541 779
Świętokrzyskie	21 919 461	27 575 797	27 575 797
Warmińsko-mazurskie	34 431 903	25 235 427	50 470 853
Wielkopolskie	111 974 857	57 483 237	114 966 473
Zachodniopomorskie	37 948 110	8 970 877	17 941 755
Razem	624 514 085	577 708 958	855 263 779

Źródło: Rozporządzenie MRiRW z dnia 18 marca 2009 r.

w wysokości 1479,9 mln euro, stanowiło to 80,0% w stosunku do wydatków publicznych i 32,0% w stosunku do kosztów całkowitych [Rozporządzenie MRiRW... 2009].

Nabór wniosków i realizacja płatności w 2009 r.

W 2009 r. nabór wniosków odbywał się według nowych regulacji prawnych zawartych w rozporządzeniu MRiRW z dnia 18 marca 2009 r. Wnioski były przyjmowane po ogłoszeniu informacji przez prezesa Agencji od 21 do

Tabela 3

Liczba złożonych wniosków i zrealizowanych płatności (grudzień 2009)

Województwo	Liczba złożonych wniosków	Liczba podpisanych umów	Procent	Wnioskowana kwota pomocy w mln zł	Zrealizowane płatności w mln zł	Procent
Dolnośląskie	800	120	15,1	137,5	58,5	42,5
Kujawsko-pomorskie	2 324	821	35,3	346,2	107,7	31,1
Lubelskie	1 574	910	57,8	200,5	114,5	57,1
Lubuskie	557	166	29,8	110,1	57,7	52,4
Łódzkie	1 511	120	7,9	180,8	48,3	26,7
Małopolskie	736	201	27,3	82,5	36,4	44,1
Mazowieckie	3 901	1 285	32,9	533,8	193,7	36,3
Opolskie	796	165	20,7	123,9	44,8	36,2
Podkarpackie	467	63	13,5	54,4	26,2	48,2
Podlaskie	2 154	637	29,6	358,7	151,4	42,2
Pomorskie	1 108	135	12,2	195,4	70,3	36,0
Śląskie	437	111	25,4	66,6	25,4	38,1
Świętokrzyskie	1 092	487	44,6	118,2	57,7	48,8
Warmińsko-mazurskie	1 296	624	48,1	230,4	101,8	44,2
Wielkopolskie	5 097	806	15,8	854,2	190,5	22,3
Zachodniopomorskie	1 014	278	27,4	205,1	97,0	47,3
Razem	24 864	6 929	27,8	3 798,3	1 381,9	36,4

Źródło: System informacji Zarządczej ARiMR.

28 kwietnia 2009 r., a rolnicy mogli składać wnioski, zgodnie z nową wykładnią, nie tylko w oddziałach regionalnych ARiMR, ale także w biurach powiatowych Agencji oraz przesyłką rejestrowaną. Kolejność rozpatrywania wniosków i przyznawania pomocy została ustalona w drodze losowania, które odbyło się 26 maja 2009 r. w centrali ARiMR. Losowanie przeprowadzono przy użyciu systemu informatycznego, osobno dla każdego z 16 województw. Tego samego dnia wyniki te zostały podane do publicznej wiadomości na stronie internetowej Agencji. Wprowadzone procedury naboru wniosków i ich weryfikacji za pomocą systemu informatycznego zostały dobrze przyjęte przez środowisko rolników, gdyż uchroniły ich od uciążliwego wystawiania w kolejkach. W nowym naborze 2009 r. rolnicy złożyli 24864 wniosków, przy czym do grudnia 2009 r. z liczbą 6928 beneficjentów (27,8%) zostały podpisane umowy, pozwalające na rozpoczęcie operacji. Najwięcej wniosków zostało złożonych w woj. wielkopolskim (5097), mazowieckim (3901) i kujawsko-pomorskim (2324). Z kolei najwięcej umów podpisano z beneficjentami z woj. lubelskiego (57,8) oraz warmińsko-mazurskiego (48,1%), co obrazuje tabela 3.

Poziom zrealizowanych płatności z tytułu modernizacji gospodarstw rolnych był wyższy od liczby podpisanych umów o 8,6 punktu procentowego. Najwyższy poziom zrealizowanych płatności występował w woj. lubelskim (57,1%), lubuskim (52,4%) i świętokrzyskim (48,8%).

Podsumowanie

Działania określone mianem inwestycji w gospodarstwach rolnych, które otrzymały wsparcie z funduszy europejskich, charakteryzują się długim okresem funkcjonowania (2002). Jeszcze przed formalnym przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej w ramach SAPARD uruchomiono działanie pod nazwą „Inwestycje w gospodarstwach rolnych”, którego głównymi celami były restrukturyzacja produkcji mleka oraz modernizacja gospodarstw rolnych specjalizujących się w produkcji zwierzęcej. Wsparcie finansowe w przeliczeniu na jedno gospodarstwo wyniosło 107,4 tys. zł. W pierwszym okresie funkcjonowania kraju w Unii Europejskiej (2004–2006) działania związane z inwestycjami umieszczono w dwóch filarach WPR. W I filarze w ramach Funduszu Gwarancji (EFOiGR) znalazły inwestycje w gospodarstwach rolnych (SPO), a w II filarze WPR w ramach Funduszy Orientacji (EFOiGR) realizowano zadanie dostosowania gospodarstw rolnych do standardów UE (PROW). Kierunki inwestowania zawarte w obu programach różniły się między sobą zadaniami. W ramach inwestowania w gospodarstwach rolnych SPO działania miały na celu poprawę dochodu rolniczego, redukcję kosztów, zmianę kierunku produkcji w związku

z sytuacją rynkową. W ramach działania „Dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów UE” określono warunki produkcji rolniczej, które wymagały od polskich gospodarstw dodatkowych przedsięwzięć inwestycyjnych. Wychodząco z założenia, że w sytuacji niskiej dochodowości rolnictwa w Polsce konieczne jest udostępnienie gospodarstwom środków publicznych w celu ułatwienia im przeprowadzenia procesu dostosowawczego, niezbędnego z punktu widzenia prawa wspólnotowego. Wysokość pomocy finansowej nie mogła przekroczyć pułapu 25 tys. euro. Poziom wsparcia inwestycyjnego na jeden wniosek wyniósł 32,9 tys. zł.

W programie PROW 2007–2013 działania określone mianem „Modernizacja gospodarstw rolnych” znalazły się w Osi 1 „Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego”, zajmując pierwsze miejsce pod względem skali wydatków. Duże zainteresowanie beneficjentów tymi działaniami było przyczyną poważnych opóźnień z realizacją płatności, a ponadto skłoniło odpowiednie czynniki do prawnego uregulowania kwestii naboru nowych wniosków (z tego właśnie względu nabór ten nie odbył się w 2008 r.). W ramach porządkowania problemu na szczeblu regionalnym wprowadzono „koperty wojewódzkie”, określające poziom (w euro) podziału środków PROW.

Literatura

- Działania inwestycyjne PROW 2007–2013, 2008: Biuletyn Informacyjny MRiRW, nr 8.
- Modernizacja gospodarstw rolnych w PROW 2007–2013, 2009: Biuletyn Informacyjny MRiRW, nr 10.
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskiej, 2007: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 października 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Modernizacja gospodarstw rolnych” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013.
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 marca 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Modernizacja gospodarstw rolnych” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013.
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 marca 2009 r. w sprawie podziału środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).
- Ustawa z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

- WAWRZY尼亚K B., WOJTASIK B. 2008: Przedakcesyjny i sektorowy program operacyjny w polskim rolnictwie. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego, nr 2.
- WOJTASIK B. 2007: Program dostosowania gospodarstw rolnych do standardów Unii Europejskiej. [w:] Ekonomiczno-społeczne problemy rozwoju zrównoważonego. AR, Szczecin.

Process and realisation of measure “Modernisation of agricultural farms” in the frame of Rural Development Programme for 2007–2013 (RDP)

Abstract

The aim of the paper was to estimate the support for investment process. The support started in 2002, in the frame of SAPARD actions, and then it has been continued in the frame of the two pillars of Common Rural Policy during 2004–2006 as two independent actions of a similar character. Nowadays the measure of modernisation of agricultural holdings has been very well valued by the beneficiaries (2007–2013). During the first call for proposals the beneficiaries handed in 18.3 thousands applications, the applied support was 2371.5 million PLN. In 2008 applications haven't been collected. In 2009 there were many more submitted applications, 24.8 thousands of applications were accepted and the granted support reached the level of 3798.2 million PLN.

